

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ

Ἐν τῇ Δ'. τάξει

Παλ. Νομὸς Τριφυλίας — Νέον Νομὸς Μεσσηνίας.

[Ἐπὶ τῇ προϋποθέσει ὅτι εἶναι δεδιδασγμένη ἡ Στερεὰ Ἑλλάς
καὶ οἱ βόρειοι Νομοὶ τῆς Πελοποννήσου].

Ἀναλυτικὴ ἔκθεσις περὶ τοῦ τρόπου τῆς διδασκαλίας.

Ἐπειδὴ ἡ Γεωγραφία εἶναι μάθημα μνήμης, ἔχει ἀνάγκην πολλῶν ἐπαναλήψεων. Ἔνεκα τούτου ὁ διδάσκαλος δὲν πρέπει νὰ ἀρκῆται μόνον εἰς τὴν ἐπανάληψιν τοῦ κατὰ τὸ προηγούμενον μάθημα διδασχθέντος νομοῦ, ἀλλὰ λαμβάνων ἀφορμὴν ἐξ αὐτοῦ νὰ ἐρωτᾷ καὶ πράγματα σχετικὰ ἀναφερόμενα εἰς νομοὺς δεδιδασγμένους.

Τὸ τοιοῦτον κατορθοῦται διὰ τῆς ἰσωτερικῆς λεγομένης ἐπαναλήψεως, δι' ἧς αἱ διάφοροι γνώσεις συνδυάζονται πρὸς ἀλλήλας καὶ συστηματοποιοῦνται. Ταύτης δέον νὰ γίνηται χρῆσις οὐ μόνον κατὰ τὴν ἐπανάληψιν τοῦ προηγούμενου μαθήματος, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ νέου καὶ κατὰ τὴν χρῆσιν.

Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὁ διδάσκαλος δὲν πρέπει στερεοτύπως νὰ ἀρχίζῃ ἐρωτῶν τοὺς μαθητὰς ἐκ τοῦ κατὰ τὸ προηγούμενον μάθημα διδασχθέντος νομοῦ, ἀλλὰ νὰ ἀπευθῆναι ποικίλας ἐρωτήσεις καὶ ἐξ ἄλλων διδασχθέντων νομῶν, καταλήγων ὀλίγον κατ' ὀλίγον εἰς τὴν ἐπανάληψιν τοῦ προηγούμενου μαθήματος.

Ἀναπόσπαστος κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Γεωγραφίας εἶναι καὶ ὁ ἐντύπος χάρτης, ἐπὶ τοῦ ὁποίου δεικνύονται παρὰ τῶν μαθητῶν τὰ ὅρια τοῦ παλαιοῦ νομοῦ, ἡ θέσις αὐτοῦ ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς νομοὺς καὶ τὴν ὅλην Ἑλλάδα, τὰ ὄρη, οἱ ποταμοὶ μὴ παραλειπομένων τῶν πηγῶν καὶ ἐκβολῶν αὐτῶν, αἱ λίμναι, οἱ κόλποι, τὰ ἀκρωτήρια κλπ. Ἐτι δὲ χωρίζεται ὁ νομὸς εἰς ἐπαρχίας καὶ δεικνύεται ἡ θέσις ἐκάστης ἐν τῷ νομῷ, ἡ πρωτεύουσα, καὶ τὰ ἄλλα μέρη.

Μετὰ τὴν τοιαύτην ἐπὶ τοῦ ἐντύπου χάρτου ἐξέτασιν τοῦ μαθητοῦ καλεῖται ἕτερος, ἵνα ἐπὶ τοῦ πίνακος σχεδιαγραφῆσθαι τὸ σχῆμα τοῦ παλαιοῦ τούτου νομοῦ, θέσῃ ἐκεῖ τὰ ὅρια, καὶ ὅσα ἐπὶ τοῦ ἐντύ-

που χάρτου ἐδειξε, καὶ εἶπερ περὶ πληθυσμοῦ τῶν μερῶν, ἐδάφους τοῦ νομοῦ, προϊόντων, συγκοινωνίας, κλίματος [ἐν συγκρίσει πάντοτε πρὸς τὸ κλίμα τοῦ τόπου, ἐν ᾧ διδάσκεται ἡ Γεωγραφία, καὶ τοῦτο, ἵνα ὁ μαθητὴς λαμβάνῃ καλυτέραν ἔννοιαν αὐτοῦ] καὶ τέλος περὶ παντὸς ἀξίου μνείας ὑπὸ ἔποψιν ἱστορικὴν ἢ ἐμπορικὴν.

Διεξαχθέντος τοῦ παλαιοῦ, εἰσέρχεται ὁ διδάσκαλος εἰς τὸ νέον, καθ' ὃ χρῆσις τοῦ ἐντύπου χάρτου εἶναι ἀναγκαιοτάτη, ἵνα ἐννοηθῇ ἡ θέσις τοῦ νέου νομοῦ ὡς πρὸς τοὺς λοιποὺς καὶ τὴν ὅλην Ἑλλάδα. Ἄφ' οὗ ὁ διδάσκαλος δεῖξῃ ἐπὶ τοῦ ἐντύπου χάρτου τὰ ὅρια τοῦ νέου νομοῦ, μεταφέρει τὸ σχῆμα αὐτοῦ ἐπὶ τοῦ πίνακος. Ἐκεῖ τοποθετεῖ τὰ ὅρια, ἀφ' οὗ ζητήσῃ ταῦτα παρὰ τῶν μαθητῶν, οἵτινες καὶ ἐκ δευτέρου τὰ ἐπαναλαμβάνουσι [διότι ἡ γνῶσις τῶν ὁρίων τοῦ νομοῦ εἶναι ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων].

Ἀκολούθως ὁ διδάσκαλος σημειοῖ τὰ ὅρη τοῦ νομοῦ, τοὺς ποταμοὺς μὴ παραλείπων νὰ ἀναφέρῃ τὰς πηγὰς καὶ ἐκβολὰς αὐτῶν, τὰς λίμνας, ἀκρωτήρια, κόλπους κ.λ. Ταῦτα ἐπαναλαμβάνουσι καὶ οἱ μαθηταί. Μετὰ τὴν μικρὰν ταύτην ἐπανάληψιν τῶν ὁρίων, ὁρίων, ποταμῶν κ.λ. ὁ διδάσκαλος διαιρεῖ τὸν νομὸν εἰς ἐπαρχίας, ὁρίζει τὴν θέσιν ἐκάστης ἐν τῷ νομῷ, τοποθετεῖ τὰς πρωτεύουσας καὶ ἄλλα μέρη ἀναφίρων συγχρόνως περὶ πληθυσμοῦ αὐτῶν, συγκοινωνίας, ἐδάφους, προϊόντων, κλίματος ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ τοῦ μέρους, ἐνθα διδάσκεται ἡ Γεωγραφία, καὶ περὶ παντὸς ἀξίου λόγου ἐν ἐκάστῳ μέρει ἱστορικῶς ἢ ἐμπορικῶς.

Πρὶν ἢ εἰσέλθῃ εἰς τὸ στάδιον τῆς ἐπεξεργασίας, ἐξαλείφει πᾶν ὅτι ἐπὶ τοῦ πίνακος εἶναι γεγραμμένον ἐκτός, ἐννοεῖται, τοῦ σχήματος, καλοῦνται δὲ μαθηταί, ὅπως ἐπαναλάβωσι καὶ τοποθετήσωσι τὰ διδαχθέντα. Ἐνταῦθα δύναται νὰ γίνῃ καὶ ἐφαρμογὴ τῆς ἐσωτερικῆς ἐπανάληψως, νὰ ἐρωτηθῶσι δηλ. πράγματα διδαχθέντα εἰς ἄλλους νομοὺς σχετικὰ τοῖς νέοις.

Καρπὸς κατὰ τὸ μάθημα τῆς Γεωγραφίας εἶναι ἡ σαφὴς ἔννοια τῆς τοποθεσίας τοῦ νομοῦ ὡς πρὸς τοὺς ἄλλους, ἐὰν εἶναι μεσόγειος ἢ παράλιος καὶ ποία εἶναι ἡ ἐπισημοτέρα πόλις παράλιος ἢ μεσόγειος.

Χρῆσις δὲ τὰ νοητὰ ταξείδια, ἧτοι ἡ νοερά μετάβασις ἀπὸ τοῦ μέρους ἐνθα γίνεται ἡ διδασκαλία τῆς Γεωγραφίας εἰς τὸν νέον διδαχθέντα νομὸν διὰ ξηρᾶς καὶ διὰ θαλάσσης διὰ τῆς δυνατῆς προσεγγίσεως τῶν κυριωτέρων μερῶν τῶν εὐρισκομένων εἰς νομοὺς δεδιδαγμένους· ἔτι δὲ καὶ ἡ κατ' οἶκον ἐπὶ τοῦ λευκώματος σχεδιαγράφισις τοῦ νέου νομοῦ.

ΥΠΟΔΕΙΓΜΑΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ

Μαλαιὸν

Ἄφ' οὗ ὁ διδάσκαλος ἐρωτήσῃ τοὺς μαθητὰς περὶ τίνος θὰ ἐπαναλάβωσιν ἐκ τῆς Γεωγραφίας, ζητεῖ τὰ λευκώματα, ἵνα ἐξετάσῃ τὸ σχῆμα τοῦ νομοῦ, ἔν ἔχουσι πρὸς ἐπανάληψιν, ἔπειτα δὲ ἀρχεται ἀπευθύνων ἐρωτήσεις γενικὰς ἄνευ τοῦ ἐντύπου χάρτου.

Ποῖος εἶναι ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος; πόθεν πηγάζει ὁ Ἀχελῷος; ποῦ χύνεται; διὰ ποίων νομῶν διέρχεται; εἰς τί χρησιμοποιοῦσι τὰ ὕδατα αὐτοῦ; Ποῖοι κόλποι σχηματίζονται ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους; Ποῖον τὸ ὑψηλότερον ὄρος τῆς Θεσσαλίας; εἰς ποίους νομούς εὐρίσκεται; ὑπὸ ποίων ὀρέων σχηματίζεται ἡ κοιλὰς τῶν Ἐμπεῶν; Ποῖον τὸ φυσικὸν ὄριον μεταξὺ τοῦ νομοῦ Ἄρτης καὶ τῆς Ἠπείρου; πόθεν πηγάζει ὁ Ἀρχθός; ποῦ χύνεται; ποῖος ποταμὸς διασχίζει τὸν νομὸν Βοιωτίας; ὁ Ἀσωπὸς τῆς Βοιωτίας πῶς ὀνομάζεται ἰδιαιτέρως; διατὶ ὀνομάζεται Βοιωτικὸς; Ποῦ εὐρίσκεται ὁ ἄλλος Ἀσωπὸς; Ἐὰν ἐκ Πειραιῶς πλεύσωμεν ἐντὸς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, ποίους νομούς θὰ ἔχωμεν πρὸς Βορρᾶν; καὶ ποίους πρὸς Νότον;

Ποία ἡ πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ Ἀχαιᾶς; Πρὶν φθάσωμεν εἰς Πάτρας ποῖον πορθμὸν θὰ διέλθωμεν; Ἄφ' οὗ διέλθωμεν τὸν νομὸν Ἀχαιᾶς καὶ στρέψωμεν πρὸς Νότον, ποῖον νομὸν θὰ ἔχωμεν πρὸς Ἀνατολὰς; Πρὸ Νότον τοῦ νομοῦ Ἠλείας ποῖον νομὸν θὰ ἔχωμεν;

Μετὰ τὰς τοιαύτας ἐρωτήσεις καλεῖται μαθητῆς, ἵνα ἐπὶ τοῦ ἐντύπου χάρτου δείξῃ τὸν νομὸν τοῦτον τὸν πρὸς Νότον τῆς Ἠλείας ἦτοι τὸν τῆς Τριφυλίας καθὼς καὶ πάντα ὅσα, εἶπομεν περὶ τοῦ πλοῦ ἐντὸς τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου ἀπευθύνει δὲ ὁ διδάσκαλος πρὸς αὐτὸν τὰς ἐξῆς ἐρωτήσεις:

Πόθεν ὀρίζεται ὁ νομὸς Τριφυλίας; ποῖαν θέσιν κατέχει οὗτος ὡς πρὸς τὸν νομὸν Ἀττικῆς; ὡς πρὸς ὅλην τὴν Ἑλλάδα; Ποία εἶναι τὰ ὄρη τοῦ νομοῦ; Ποῖος ποταμὸς διαβρέχει τὸν νομὸν Τριφυλίας; πόθεν πηγάζει ὁ Ἀλφειὸς; ποῦ χύνεται; διὰ ποίου ἄλλου νομοῦ διέρχεται; ὡς πρὸς τὸ μέγεθος αὐτοῦ τί γνωρίζομεν; Ποίους νομούς χωρίζει ὁ Ἀλφειὸς; Ποῖος ἄλλος ποταμὸς ὑπάρχει ἐν τῷ νομῷ; Ποῖος κόλπος σχηματίζεται εἰς τὸν νομὸν Τριφυλίας; Ποία λίμνη ὑπάρχει ἐν τῷ νομῷ; Εἰς ποῖον νομὸν ὑπάρχει λίμνη ἀποξηρανθεῖσα; πῶς ὀνομάζετο αὕτη; Πόσας ἐπαρχίας ἔχει ὁ νομὸς; Ποῖαν θέσιν κατέχει ἡ ἐπαρχία Τριφυλίας ἐντὸς τοῦ νομοῦ; Ποῖαν δὲ θέσιν ἡ ἐπαρχία Ὀλυμπίας; Ποία ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Τριφυλίας; ἡ Κυπαρισσία μόνον τῆς ἐπαρχίας εἶναι πρωτεύουσα; Ποῖον πληθυσμὸν ἔχει ἡ Κυπαρισ-

σία ; μετὰ ποίων πόλεων συνδέεται σιδηροδρομικῶς ; Τί ἔχει ἡ Κυπαρισσία ὡς πρωτεύουσα ; (γυμνάσιον κ.λ.). Εἶναι πόλις παράλιος ἢ Μεσόγειος ; Πόσον ἀπέχει τῆς θαλάσσης ; Ποῖα ἄλλα μέρη ἐμάθομεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Τριφυλλίας ; Πόσον πληθυσμὸν ἔχουσι τὰ Φιλιατρά ; ὡς πρὸς τὴν Κυπαρισσίαν ποῖαν θέσιν κατέχουσι τὰ Φιλιατρά ; τί ἐξάγεται ἐκ Φιλιατρῶν ; Ποῖα ἄλλη κώμη εἶναι πλησίον τῶν Φιλιατρῶν ; Πόσους κατοίκους ἔχουσιν οἱ Γαργαλιᾶνοι ; Πλησίον τῶν Γαργαλιᾶνων ποῖα ἄλλη κώμη ὑπάρχει ; Πόσους κατοίκους ἔχει ἡ Διγυδιτσα ; Πῶς συνδέονται μετὰ τῶν αἰ κῶμαι αὐταί ; Ποῖα εἶναι ἡ ἄλλη ἐπαρχία ; Ποῖα ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Ὀλυμπίας ; Πόσους κατοίκους ἔχει ἡ Ἀνδρίτσεινα ; Ἐκτὸς τῆς Ἀνδριτσαίνης ποῖα ἄλλη κώμη ὑπάρχει ; ἡ Ἀγουλινίτσα ποῦ πλησίον εὐρίσκεται ; ποῖας ἄλλας κώμας εἶδομεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ὀλυμπίας ; Ποῖα ἀρχαῖα πόλις ἔκειτο πλησίον τῆς Ζούρτσης ; Εἰς τὴν Φιγαλείαν ποίου ἀρχαίου ναοῦ τὰ εἰρεπια σώζονται ; Ὅλη ἡ ἀνωτέρω ἐργασία γίνεται ἐπὶ τοῦ ἐντύπου χάρτου, δεικνύοντος τοῦ μαθητοῦ πάντα ὅσα ἀναφέρει. Μετὰ τὴν ἐργασίαν ταύτην καλεῖται ἕτερος μαθητῆς ἵνα ἐπὶ τοῦ πίνακος σχεδιαγραφήσῃ τὸ σχῆμα τοῦ νομοῦ Τριφυλλίας, τοποθετήσῃ τὰ ὄρια, ὄρη, ποταμούς, λίμνας, κόλπους, πρωτεύουσας καὶ κωμοπόλεις καὶ ἵνα εἴπῃ πόλιν περὶ πληθυσμοῦ ἐκάστης καὶ περὶ παντός ἄξιου μνείας. Ἐπειτα δὲ ἐρωτᾶται·

Ποῖος πληθυσμὸς ὅλου τοῦ νομοῦ Τριφυλλίας ; τί ἔδαφος ἔχει ὁ νομὸς ; τί παράγει ; ποῖον τὸ κυριώτερον προϊόν ; Ποῖον τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ τῶν Ἀθηνῶν ; (δηλ. ψυχρότερον, θερμότερον ἢ ὁμοιον).

Νέον

Δεικνύων πρὸς τοὺς μαθητὰς τὸν ἐντυπον χάρτην λέγει ὁ διδάσκαλος ὅτι, ἐὰν προχωρήσωμεν πρὸς ΝΑ. τοῦ νομοῦ Τριφυλλίας θὰ συναντήσωμεν ἄλλον νομόν, ὅστις εἶναι ὁ νομὸς Μεσσηνίας.

Ὁ νομὸς Μεσσηνίας ὁρίζεται, πρὸς Β καὶ ΒΔ. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Τριφυλλίας πρὸς Α. ὑπὸ τῶν νομῶν Ἀρκαδίας καὶ Λακεδαιμόνος πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Λακωνικῆς καὶ Μεσσηνιακοῦ κόλπου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἴονίου πελάγους.

Ταῦτα δεικνύει εἰς τὸν ἐντυπον χάρτην καὶ ἐρωτᾶ·

Ὁ νομὸς Μεσσηνίας ὡς πρὸς τὸν νομόν Ἀττικῆς ποῖαν θέσιν κατέχει ; ὡς πρὸς τὴν ὅλην Ἑλλάδα ;

Ἐπειτα ὁ διδάσκαλος μεταφέρει τὸ σχῆμα τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας ἐπὶ τοῦ πίνακος· ἐκεῖ δὲ χωρίζει τὰ ὄρια αὐτοῦ, ἀφοῦ ζητήσῃ ταῦτα παρὰ τῶν μαθητῶν. Ἐπὶ τοῦ πίνακος ἐργαζόμενος λέγει ὅτι τὰ ὄρη

τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας εἶναι ὁ Λυκόδημος εἰς τὰ ΝΔ τοῦ νομοῦ κατάφυτος ἐξ ἔλαιων καὶ ἀμπέλων καὶ ἡ Ἰθάμη εἰς τὸ κέντρον τοῦ νομοῦ ἢ ὅποια εἶναι ἡραιστειογενής. Τὰ ὄρη σημεῖοι εἰς τὴν ἀρμόζουσαν θέσιν.

Ποταμούς ὁ νομὸς Μεσσηνίας ἔχει τὸν Πάμισον ὅστις πηγάζει ἐκ τῶν Νομίων καὶ χύνεται εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον· ἕτερος δὲ εἶναι ὁ Νέδων, ὅστις πηγάζων ἐκ τοῦ Ταυγίτου χύνεται εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον. Οἱ ποταμοὶ σημειοῦνται ἐν τῷ σχήματι. Πεδιάδας ὁ νομὸς Μεσσηνίας ἔχει δύο τὴν πεδιάδα τῶν Καλαμῶν καὶ τὴν Μεσσηνιακὴν, αἱ ὅποια εἶναι κατάφυτοι ἐξ ἔλαιων, σταφιδαμπέλων, συκεῶν καὶ μωρεῶν.

Κόλπους ἔχει τὸν Μεσσηνιακὸν πρὸς Ν. Ἀκρωτήρια δὲ τὸν Ἀκρίταν ἐπίσης πρὸς Ν. Ὁ νομὸς Μεσσηνίας ἔχει καὶ τινὰς νήσους εἰς τὰ ΝΔ.

Τὴν Σφακτηρίαν παρὰ τὴν ὁποίαν κατὰ τὸ ἔτος 1825 οἱ Ἕλληνες ἡρωϊκῶς ἀντίστησαν κατὰ τοῦ Ἰμβραήμ πασά· μετὰ ἡρωϊκὸν δὲ ἀγῶνα ἐσώθη τὸ πλοῖον τοῦ Τσαμαδοῦ αἰ Ἀρης ἄφ' οὗ διέσχισε τὸν ἐχθρικὸν στόλον. Τοῦτο δὲ τὸ πλοῖον εὐτυχῶς σώζεται ἀκόμη ἐν τῷ λιμένι τοῦ Πόρου, ὅπου προηγουμένως ἦτο ὁ Ναύσταθμος. Ἄλλαι μικραὶ νῆσοι εἰς τὰ Ν. τῆς Σφακτηρίας εἶναι αἱ Οἰνοῦσαι, αἱ ὅποια ἀποτελοῦνται ἀπὸ τὴν Σχιζαν καὶ Σαπιέντζαν.

Ταύτας σημεῖοι ἐπὶ τοῦ σχήματος, ἐπαναλαμβάνουσι δὲ οἱ μαθηταὶ τὰ ἀνωτέρω. Μετὰ τὴν ἐπανάληψιν ταύτην τῶν ὁρίων, ὁρίων κλ. ὁ διδάσκαλος διαιρεῖ τὸν νομὸν εἰς τὰς τρεῖς αὐτοῦ ἐπαρχίας Καλαμῶν, Μεσσήνης καὶ Πυλίας.

Ἡ ἐπαρχία Καλαμῶν ἐν τῷ νομῷ κατέχει τὰ ΒΑ. ἢ τῆς Μεσσήνης τὰ ΒΔ. καὶ ἡ τῆς Πυλίας τὰ Ν. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν καὶ ὅλου τοῦ νομοῦ εἶναι αἱ Καλάμαι. Αἱ Καλάμαι κεῖνται εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου ἀπέχουσι δὲ τῆς Θαλάσσης περίπου 20' διασχιζόμεναι ὑπὸ τοῦ Νέδωνος ποταμοῦ.

Αἱ Καλάμαι εἶναι τὸ κέντρον τοῦ ἐμπορίου τῆς Νοτίου Πελοποννήσου, ἔχει λαμπρὰν βιομηχανίαν μεταξίνων ὑφασμάτων καὶ οἰνοποιίας, εὐρίσκειται ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐφόρου πεδιάδος τῶν Καλαμῶν, ἐν μέσῳ δενδροκλήπων λεμονεῶν καὶ πορτοκαλεῶν. Ὁ πληθυσμὸς τῶν Καλαμῶν ἀνέρχεται εἰς 15,000 κατ. Ὡς πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ τί ἔχει; Νομαρχίαν, δημαρχίαν, πρωτοδικεῖον, γυμνάσιον, εἶδρον ἐπισκόπου. Αἱ Καλάμαι εἶναι μία ἐκ τῶν πρώτων πόλεων, αἱ ὕψωσαν τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως κατὰ τὸ 1821 καὶ ἠλευθερώθησαν τοῦ τυραννικοῦ Τουρκικοῦ ζυγοῦ. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῆς Κυπαρισσίας, Πύργου, Κατακόλου, Πατρῶν, Κορίνθου, Ἀθηνῶν.

Πρὸς Ν. τῶν Καλαμῶν εὐρίσκειται τὸ ἐπίγειον αὐτῶν, αἱ νέαι Καλάμαι ἔχουσαι λαμπρὸν τεχνητὸν λιμένα, τὸ τελωνεῖον καὶ 1700

κατ. Ἄλλαί κῶμαι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Καλαμῶν εἶναι ἡ Ἀσλάναγα, κειμένη ΒΔ τῶν Καλαμῶν μὲ 2000 κατ. ἐπίσης ἡ Θουρία κοινῶς Καμάρι μὲ 1500 κατ. Αἱ κῶμαι αὗται συνδέονται δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ καὶ σιδηροδρόμου.

Πρὸς τὰ ΒΔ τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν εἴπομεν ὅτι κεῖται ἡ ἐπαρχία Μεσσήνης. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας εἶναι Μεσσήνη ἢ Νησίον ἔχουσα 6200 κατ. Κεῖται ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ ποταμοῦ Παμίσου ἀπέχουσα τῆς θαλάσσης ὑπὲρ τὴν μίαν ὥραν. Συνδέεται σιδηροδρομικῶς μετὰ τῶν Καλαμῶν. Ἐπίνειον αὐτῆς εἶναι ἡ Μπούκα, ἀλίμενος καὶ σχεδὸν ἀκατοίκητος. Ἄλλαί κῶμαι ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεσσήνης εἶναι ὁ Μελιγαλᾶς πρὸς Β. τῆς Μεσσήνης μὲ 1500 κατ. καὶ τὸ Διαβολίτσιον πρὸς ΒΔ. μὲ 1000 περίπου κατ.

Εἰς τὰ Νότια εἴπομεν ὅτι κεῖται ἡ ἐπαρχία Πύλλας. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ Πύλος ἢ Ναυαρίνον, ἔχουσα 2,100 κατ. Εἶναι παράλιος μὲ λιμένα ἀσφαλῆ καὶ εὐρύχωρον κλειόμενον ὑπὸ τῆς νήσου Σφακτηρίας. Εἰς τὸν λιμένα αὐτῆς ἐγένετο κατὰ τὸ 1827 ἡ περίφημος ναυμαχία τοῦ στόλου τῶν δυνάμεων Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας κατὰ τοῦ στόλου τῶν Τούρκων. Κατὰ ταύτην ὁ Τουργικὸς στόλος κατεσυνετριβή. Ἄλλαί κῶμαι εἶναι ἡ Κορώνη ΝΑ τῆς Πύλου ἔχουσα 3000 κατ. καὶ φρούριον Ἐνετικόν, ὅποια ὑπάρχουσι καὶ ἐν Κάλαιαις, Πύλῳ καὶ Μεθάνῃ, τὸ Χαροκοπιὸ μὲ 1000 κατ. Ἡ συγκοινωνία τῶν κωμῶν τούτων γίνεται δι' ἀμαξιτῆς ὁδοῦ.

Πάντα τὰ μέρη ταῦτα τοποθετοῦνται εἰς τὴν οἰκίαν θέσιν.

Ὁ πληθυσμὸς τοῦ ὅλου νομοῦ ἀνέρχεται εἰς 119000 κατ. οἱ ὁποῖοι ἐπιδίδονται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν, διὰ τοῦτο τὸ ἔδαφος τοῦ νομοῦ εἶναι εὐφορώτατον καὶ παράγει δημητριακοὺς καρποὺς σταφίδα, σῦκα ἐκλεκτὰ καὶ μέταξαν. Ἡ παραγωγή τῆς μεταξῆς εἶναι ἀφθονος· διότι ὁ νομὸς εἶναι κατάφυτος μωρεῶν, τῶν ὁποίων τὰ φύλλα εἶναι ἡ τροφή τῶν μεταξοσκωληκῶν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Μεσσήνη καθὼς καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Πελοποννήσου εἶναι κατάφυτον ἐκ μωρεῶν, ἔχει ὀνομασθῆ κοινῶς ὅλη ἡ Πελοπόννησος Μωρηάς. Τὸ κλίμα τοῦ νομοῦ εἶναι ὀλίγον θερμότερον τοῦ κλίματος τῶν Ἀθηνῶν, διότι ὁ νομὸς κεῖται μεσημβρινώτερον τοῦ νομοῦ τῆς Ἀττικῆς.

Ἐπεξεργασία.

Ἄφ' οὗ ἐξαλειφθῶσι πάντα τὰ ὑπὸ τοῦ διδασκάλου σημειωθέντα ἐκτὸς τοῦ σχήματος, καλεῖται μαθητής, ἴνα εἰς τὰς ἐξῆς ἐρωτήσεις ἀπαντῶν τοποθετήσῃ συγχρόνως καὶ τὰ λεγόμενα. Ποῖα τὰ ὄρια τοῦ νομοῦ Μεσσηνιαίας; Ποῖα ὄρη εὐρίσκονται ἐν τῷ νομῷ; ποῦ εὐρίσκεται ἡ Ἰθάμη; Ποίας φύσεως ὄρος εἶναι ἡ Ἰθάμη; Ἐν μέσῳ ποίας πε-

διάδος εὐρίσκεται ; Ποῖον ὄρος ἐξάγει ὠραῖα μάρμαρα ; εἰς ποῖον νομὸν εὐρίσκεται τὸ Πεντελικόν ; Ποῖοι οἱ ποταμοὶ τοῦ νομοῦ ; πόθεν πηγάζει καὶ ποῦ χύνεται ὁ Πάμισος ; πόθεν πηγάζει καὶ ποῦ χύνεται ὁ Νέδων ; Ποῖον κόλπον ἔχει ὁ νομὸς ; Ποῖον δὲ ἀκρωτήριον ;

Εἰς ποῖον μέρος τοῦ νομοῦ εὐρίσκεται ὁ Ἀκρίτας ; Ποῖον τὸ Βορειοδυτικώτερον ἀκρωτήριον τῆς Στερεας Ἑλλάδος ; Εἰς ποῖον νομὸν εὐρίσκεται τὸ Ἄκτιον ; Ποῖαι εἶναι αἱ νῆσοι τοῦ νομοῦ ; Τί συνέβη ἐν Σφακτηρίᾳ ; Ποῦ εἶναι σήμερον ὁ Ναύσταθμος ;

Μετ' αὐτὸν καλεῖται ἕτερος μαθητής, ὃν ἐρωτᾷ ὁ διδάσκαλος. Εἰς πόσας ἐπαρχίας διαιρεῖται ὁ νομὸς Μεσσηνίας ; Ποῖαν θέσιν κατέχει ἐν τῷ νομῷ ἡ ἐπαρχία Καλαμῶν ; ποῖαν ἡ τῆς Μεσσηνίας ; ποῖαν δὲ ἡ τῆς Πυλίας ; Ποῖα ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Καλαμῶν ; Μόνον τῆς ἐπαρχίας εἶναι πρωτεύουσα αἱ Καλαμαὶ ; Ποῖον πληθυσμὸν ἔχουσι ; Ἀκριβῶς ἐπὶ τῆς θαλάσσης εὐρίσκονται ; Μετὰ ποῖων πόλεων συνδέονται σιδηροδρομικῶς ; Ὡς πρωτεύουσα αἱ Καλαμαὶ τί ἔχουσι ; Ποῖαν βιομηχανίαν πρὸ πάντων ἔχουσι ; Ποῖον τὸ ἐπίγειον τῶν Καλαμῶν ; Διὰ τί εἶναι ὀνομασταὶ αἱ Καλαμαὶ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ; Ποῦ ἐφρονεῖ ὁ Μάρκος Βότσαρης ; Ποῦ εὐρίσκεται τὸ Μεσολόγγιον ; Ποῖα ἄλλα μέρη εἶδομεν εἰς τὴν ἐπαρχίαν Καλαμῶν ; πόσους κατοικοῦς ἔχει ἡ Ἀσλάναγα ; πῶς συνδέεται αὕτη μετὰ τῶν Καλαμῶν ; Ποῖα ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Μεσσηνίας ; πόσους κατοίκους ἔχει ἡ Μεσσηνία ; ποῖος ὁ λιμὴν αὐτῆς ; ποῦ κεῖται αὕτη ; εἰς πόσῃ ἀπόστασιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης ; Πῶς ἡ Μεσσηνία συνδέεται μετὰ τῶν Καλαμῶν ; ποῖας ἄλλας κόμας εἶδομεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Μεσσηνίας ; Ποῖα εἶναι ἡ τρίτη ἐπαρχία ; Ποῖα εἶναι ἡ πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας Πυλίας ; Ποῖον πληθυσμὸν ἔχει ἡ Πύλος ; πῶς ἄλλως ὀνομάζεται ; Τί σπουδαῖον συνέβη ἐκεῖ κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ; Ποῖα ἄλλα μέρη εἶδομεν ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ ; διὰ τί εἶναι ὀνομαστὴ ἡ Μεθώνη ; Ποῖαν ἄλλην κόμην εἶδομεν ;

Ποῖος ὁ πληθυσμὸς τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας ; τί κλίμα ἔχει ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ Ἀθηνῶν ; διὰ τί εἶναι θερμότερον ; τί ἔδαφος ἔχει ὁ νομὸς ; Ποῖα τὰ προϊόντα τοῦ νομοῦ ; Ποῖον τὸ κυριώτερον προϊόν ; διὰ τί τόσον πολὺ καλλιεργεῖται ἐκεῖ ἡ μέταξα ; διὰ τί ἡ Πελοπόννησος ὀνομάζεται Μωρηθίας ;

Καρπός.

Παράλιος ἢ μεσόγειος εἶναι ὁ νομὸς Μεσσηνίας ; μὲ ποῖον νομὸν συνορεύει πρὸς Βορρᾶν ; μὲ ποῖον πρὸς Ἀνατολάς ; τί ἔχει πρὸς Νότον ; πρὸς Δυσμίας ; ποῖα ἡ σπουδαιότερα παραλίος πόλεις ;

Χρῆσις.

Ἴνα φθάσωμεν ἐξ Ἀθηνῶν εἰς Καλάμας ποῦ θὰ προσεγγίσωμεν διὰ τοῦ ἀτμοπλοίου ; Εἰς ποῖον νομὸν εὐρίσκεται ἡ Κόρινθος ; Εἰς ποῖον δὲ αἱ Πάτραι ; εἰς ποῖον τὸ Κατάκωλον ; Ποίους κόλπους θὰ διέλθωμεν ; Σιδηροδρομικῶς δὲ διὰ ποίων κυριωτέρων σταθμῶν θὰ διέλθωμεν ; [Λεγουσιν οἱ μαθηταὶ πάντας τοὺς κυριωτέρους σταθμούς μέχρι Καλαμῶν, ἐρωτώμενοι περὶ τῶν κυριωτέρων εἰς ποίους νομούς εὐρίσκονται.] Εἰς ποῖον νομὸν εὐρίσκεται τὸ Αἴγιον ; κλ.

Μετὰ τὰ νοητὰ ταῦτα ταξείδια ἀνατίθεται ἐν τέλει καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ λευκώματος κατ' οἶκον σχεδιαγραφίσις τοῦ σχήματος τοῦ νομοῦ Μεσσηνίας μετὰ τῶν ὁρέων, ποταμῶν, πόλεων κλ.

Ἐν Ἀθήναις.

Ἰωάννης Ραϊμόνδος

δημοδιδάσκαλος.

ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Ἐκθεσίς περὶ τοῦ τρόπου τῆς ὑποδειγματικῆς διδασκαλίας περὶ Ρήγα τοῦ Φεραίου.

Πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῆς περὶ Ρήγα τοῦ Φεραίου διδασκαλίας μου ἔθεσα τὸν σκοπὸν «Σήμερον, παιδιὰ μου θὰ σᾶς διηγηθῶ περὶ τοῦ ἐνδόξου προγόνου ἡμῶν Ρήγα τοῦ Φεραίου», φροντίσας, ὅπως οὗτος εἶνε σύντομος, σαφὴς καὶ ἐκφερόμενος διὰ λέξεων, αἰτινες εἶνε ἀπῆχης τοῦ διδαχθησομένου θέματος. Τὴν πρόταξιν τοῦ σκοποῦ ἐθεώρησα ἀπαραίτητον, ἵνα δι' αὐτοῦ συγκεντρώσω καὶ μεταφέρω τὴν πνευματικὴν δύναμιν τοῦ μαθητοῦ εἰς τὸν κύκλον τῶν παραστάσεων καὶ νοημάτων τοῦ μέλλοντος ἀμέσως μετ' ὀλίγον νὰ διδαχθῇ, διεγειρομένου οὕτω τοῦ ἐνδιαφέροντος τοῦ μαθητοῦ ἀποκλειστικῶς εἰς τὸ προκείμενον καὶ μὴ κυμαινόμενον εἰς τὰς κατὰ τὸ στάδιον τῆς ἀναλύσεως προκαλουμένας σχετικὰς τῷ νέῳ παραστάσεις τῆς συνειδήσεώς του, μὴ ἐννοοῦντος διατὶ ποιοῦμαι λόγον ὅτε μὲν περὶ Βελεστίνου, ὅτε δὲ περὶ Βλαχίας, ὅτε δὲ περὶ Ναπολέοντος κ.λ.π.

Μετὰ τὸν σκοπὸν ἔθεσα τὴν ἀνάλυσιν ἢ προπαρασκευήν, ἵνα ἐν τῷ σταδίῳ τούτῳ τῆς διδασκαλίας κατὰ τοὺς ψυχολογικοὺς λόγους